

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRADE 12

VISUELE KUNSTE V1

NOVEMBER 2013

MEMORANDUM

PUNTE: 100

Hierdie memorandum bestaan uit 24 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur voordat met die nasien begin word:

1. Hierdie vraestel bestaan uit TIEN vrae. Leerders moet enige VYF vrae vir 'n totaal van 100 punte beantwoord.
2. Dit is BAIE BELANGRIK dat voorsiening gemaak word vir die leerder in baie gevalle:
 - a. Leerders moet krediet ontvang vir die gee van hul eie menings en idees in antwoorde.
 - b. Krediet moet ook aan laterale denke gegee word.
 - c. Dit is ook belangrik dat argumente en stellings goed beredeneer en gemotiveer word deur verwysings na spesifieke faktore.
3. Vrae en onderafdelings van vrae moet duidelik en korrek genommer wees. Kolpunte ('Bullets') dien gewoonlik as riglyne om leerders te help om hul antwoord te struktureer.
4. Inligting en kunswerke bespreek in een antwoord, mag nie krediet kry as dit in ander antwoorde herhaal word nie, maar kruisverwysings tussen kunswerke is toelaatbaar.
5. Leerders moet die naam van die kunstenaar en die titel van elke kunswerk noem, waar van toepassing.
6. Leerders mag beide twee- en driedimensionele kunswerke in enige antwoord bespreek, waar van toepassing.
7. ***Onthou dat baie leerders hierdie voorbeelde sal bespreek, terwyl hulle dit nog nooit gesien het nie. Nasieners kan daarom nie feitelike, akademiese inligting verwag nie. Hulle moet neem uit hul eie ervarings, kulture en interpretasies van die kunswerke, binne die konteks van die vraag. Daarom moet nasieners onbevooroordeeld en buigbaar wees in die merkproses.***

ALGEMENE INLIGTING VIR NASIENERS

- Hierdie memorandum moet dien as 'n riglyn vir nasieners sowel as 'n onderrigmiddel. Daarom is die memorandum vir sekere vrae in groter diepte behandel sodat die materiaal as onderrigmiddel gebruik kan word. Ander dele van die memorandum kan slegs 'n voorgestelde gids wees.
- LET WEL: Nasieners word aangemoedig om leerders te beloon vir wat hulle weet, eerder as om hulle te straf vir wat hulle nie weet nie.
- Alhoewel die inligting vir die vrae puntsgewys gegee word, moet leerders in opstel-/paragraaformaat skryf en hul inligting op 'n holistiese wyse bespreek.
- Leerders moet alle vrae in VOLSINNE of PARAGRAWE beantwoord, volgens die vereistes van elke vraag. Puntsgewyse antwoorde sal nie volpunte behaal nie.
- Nasieners moet verwys na die Visuele Kunste VAR-dokument se matriks(bl.s24) om 'n riglyn te kry om die vlakke van prestasie te assesser.

Assessering van leerders se vermoë om voorbeelde van visuele kultuur te ontleed en daarop te reageer

PRESTASIE-KODE	LEERUITKOMS 4: VISUELEKULTUUR-STUDIES ✓
<p>7 Uitstekend 80–100%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer uitstekende vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uitstekende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer uitstekend ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon buitengewone insig en begrip en gebruik uiteenlopende benaderings.
<p>6 Verdiensielik 70–79%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer 'n goed ontwikkelde vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uitstekende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer hoogs ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon uitstekende insig en begrip.
<p>5 Substansiële 60–69%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer substansiële vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon substansiële vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer goed ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n goeie vlak van insig en begrip.
<p>4 Gemiddeld 50–59%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer gemiddelde vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon gemiddelde vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer bedrewe skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n redelik goeie vlak van insig en begrip.
<p>3 Bevredigend 40–49%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer bevredigende vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon bevredigende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer bevredigende skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n bevredigende vlak van insig en begrip.
<p>2 Elementêr 30–39%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer slegs 'n basiese vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon beperkte vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer basiese skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n elementêre vlak van insig en begrip.
<p>1 Nie behaal nie 0–29%</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer min of geen vermoë nie om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uiters beperkte vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer beperkte skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon min of geen begrip of insig nie.

VRAAG 1: DIE OPKOMENDE STEM VAN SWART KUNS

- 1.1 Leerders moet enige TWEE visuele beelde kies uit FIGUUR 1a, 1b en 1c en 'n opstel skryf waarin hulle die ooreenkomste en verskille tussen hierdie twee skilderye bespreek.

Hulle moet waarnemings maak as wat hulle kan, oor die volgende:

- Styl en tegniek
- Gebruik van kleur
- Gebruik van vorm
- Komposisie
- Die gevoel en atmosfeer wat hierdie werke oordra

INDIEN 'n LEERDER 'n DERDE VOORBEELD BESPREEK, MAG DAAR GEEN PUNTE TOEGEKEN WORD NIE.

INDIEN SLEGS EEN VOORBEELD BESPREEK IS, MAG DIE LEERDER SLEGS 'n MAKSIMUM VAN 6 uit 10 VERDIEN.

FIGUUR 1a: Erich Heckel, *Glassy Day (Glaserige Dag)*, olieverf op doek, 1913.

Erich Heckel was een van die stigterslede van die Duitse Ekspressionistiese groep, *Die Brücke*. In hierdie werk word 'n vrou nakend uitgebeeld in 'n asemrowende natuurtooneel van sneeubedekte pieke wat in 'n meer gereflekteer word. Die vrou lig haar arms om 'n liggaam bloot te stel wat geskilder is soortgelyk aan 'n Afrika-beeld. Sy het 'n boepmagie, swaaiende borste en 'n gedeeltelik sigbare gesig. Dit is 'n voorbeeld van die baie naakte figure in die natuur en baaier onderwerpe wat die lede van Brücke groep geskep het. Die vrou het nie herkenbare gelaatstrekke nie en sy funksioneer as beide 'n letterlike en simboliese verteenwoordiging van die 'primitiewe' en 'die vrou as natuur'. Die werk is ekspressionisties met gewelddadige kwaswerk. Die dun aangewende verf bedek nie orals die doek nie en skep die gevoel dat dit spontaan en haastig geskilder is. Heckel se skildery geskep in Berlyn het 'n kubistiese invloed begin wys. Sy werk herinner aan Picasso se *Les Demoiselles d'Avignon*. Die skildery is ekspressief en bestaan uit reguit, hoekige lyne wat inmeekaarpassende kristalagtige vorms skep wat lyk asof hulle alle ander elemente binnedring. Selfs die wolke lyk soos soliede kubusagtige vorms. Die sigsagvorm van die landskap word gebalanseer deur die warm gekleurde skulpturele vorm van die vrou en rotse in die voorgrond. Die komposisie word oorheers deur die deurskynende, helder blouheid van die lug en water. Die warmer gekleurde landskap en die bruinerige vrou kontrasteer met die koue bloue en witte. Die atmosfeer is een van gevriesde ysigheid weens die kleure en vorms. Dit voel koud en vervreemd met die vrou in 'n skynbaar reflekerende stemming.

FIGUUR 1b: Peter Clarke, *Flute Music (Fluitmusiek)*, olieverf op doek, 1960.

Peter Clarke se werk wys die swaarkry en lyding van die kleurlinggemeenskap in Kaapstad. Die Groepsgebiedewet het tot die hervestiging van baie kleurling- gemeenskappe na die Kaapse Vlakte in areas soos Atlantis, Ocean View, ens, gelei. Hierdie sanderige gebiede was vër van hul werke geleë en het tot misplaaste gemeenskappe gelei. In hierdie werk is 'n jong seun (fokuspunt) die grootste figuur wat fluit speel in 'n veld van varkblomme (Arum lelies). Die drie wit blomme in die voorgrond gee 'n skerpte aan voor en omring die figuur. In die agtergrond is die eenvoudige huise van 'n benadeelde gemeenskap geskilder. Lugperspektief word deur die kleiner figure geskep. Twee figure, 'n hond, 'n wa en 'n stuk hout word op die agtergrond gewys.

Clarke gee 'n waardigheid aan die seun wat sy fluit speel – dit is asof sy musiek hom wegvoer van die alledaagse swaarkry. Daar is 'n sterk bewustheid van modern internasionale style in sy werk soos gesien kan word in die gestileerdheid en vereenvoudiging van sy vorms. Die hoekigheid in die vorms is 'n ekspressionistiese invloed. Alles is gestroop tot basiese vorms sonder baie detail. Die kleure is subtiel, meestal groene, bloue en bruine. Die seun se klere vorm 'n kontras tussen die koel blou hemp en warm geel kortbroek. Daar is droomagtige atmosfeer.

FIGUUR 1c: Gladys Mgudlandlu, *Three Men in Blue (Drie Mans in Blou)*, olieverf op doek, 1970.

Gladys Mgudlandlu, wat in 1979 gesterf het, is beskryf as die eerste swart Afrika vroueskilder van waarde en sy was ook die eerste om uit te stal in Kaapstad en waarskynlik eerste op die Afrika-kontinent. Mgudlandlu het die meeste van haar lewe in semi-armoede deurgebring deur bedags onderrig te gee en saans by die lug van 'n paraffienlamp te skilder in haar klein huisie in Nyanga. Mgudlandlu was grootliks selfonderrig en het haarself as 'n 'verbeeldingryke dromer' beskou. Sy het haar eie unieke Afrika ekspressionistiese styl van skilder ontwikkel deur die gebruik van lewendige kleure met sterk ritmiese kwashale om landskappe, mense, fauna en flora weer te gee. Haar werk is gegrond in die invloed van Xhosa volksverhale *Three Men in Blue* lyk na 'n tipiese modernistiese landskap, en herinner aan die van Maggie Laubser. Haar versadigde kleur en ekspressiewe kwashale beskryf die landskap en figure. Drie mans geklee in donker blou staan met hul r&uilde na die kyker. Hulle is verwring en kinderlik met buitengewone groot hande. Hulle staar in die verte. Die landskap is in helder warm geel wat kontrasteer met die blou van die figure. Die wolke is in breë hale geskilder om 'n onrustige lug te skep. Die skildery handel oor direkte ekspressionisme, verwringing en die krag van kleur. Daar is 'n spel tussen kobalt, ultramaryn en rou siëna. Skaduwees is losgemaak van die figure, asof hul deur ander figure buite die raam geprojekteer is in die toneel. Ekspressionistiese kwaliteite – kleurvereenvoudiging en verwringing.

(10)

- 1.2 Leerders moet die kunswerke van enige **TWEE kunstenaars** wat hul bestudeer het, wie se werk hulle van hul persoonlike waarnemings vertel, bespreek.

Hul opstel behoort die volgende in te sluit:

- Name van kunstenaars
- Titels van kunswerke
- Inspirasies en invloede op hierdie kunstenaars se werk
- Formele kunselemente wat in die kunswerke gebruik is
- Temas en betekenis

(10)
[20]

AS DIE LEERDER SLEGS EEN KUNSTENAAR BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 6 UIT 10.

VRAAG 2: SOEKE NA 'N AFRIKA-IDENTITEIT IN SUID-AFRIKAANSE KUNS

- 2.1 Die Dogon-artefakte in FIGUUR 2a en 2c is as bron van inspirasie deur Alexis Preller en Deborah Bell gebruik.

Leerders moet 'n paragraaf oor hierdie TWEE werke (FIGUUR 2b en 2d) skryf, waarin hul die volgende oorweeg:

- Invloede op en gebruik van Dogon-beeldgebruik
- Komposisie
- Style
- Interpretasie of boodskap
- Hoe die gebruik van Dogon visuele beelde gehelp het om 'n Afrika-identiteit in die werke van Preller en Bell te skep

FIGUUR 2a: *Dogon Seated Couple (Sittende Paar).*

Hierdie Dogon beeldhouwerk is vanaf Mali afkomstig. Dit beeld twee sittende figure in hout gekerf uit. Hulle het skerp hoekige bene. Hulle arms is gebuig by die elmboë en gewigte om 'n trapagtige vorm te skep. Die borste is hoog op die vroulike torso geplaas en raak deel van die skouermassa. Hierdie stilering van die menslike liggaam kan in baie Dogon beeldhouwerke gesien word.

Die gesigte wat amper sonder kenmerke is, is ook deel van die vereenvoudiging van vorms wat die beelde kenmerk. Hierdie werk beeld waarskynlik 'n beskermingsgees (*dege*) of 'n *nommo*-voorvader uit en sou 'n ritualistiese betekenis gehad het.

FIGUUR 2b: Alexis Preller, *Adam and Eve (Adam en Eva).*

Die Suid-Afrikaanse kunstenaar, Alexis Preller, het in sy kunswerke baie verwysings gemaak na ander verskillende kulture en kunsbewegings. Hy het dikwels aspekte en beelde van die 'ware' lewe met die van 'n meer persoonlike, interne en psigologiese een vermeng. Sy eie lewenservaringe, insluitende sy reise na eksotiese lande asook sy geboorteplek, Pretoria, is as inspirasie gebruik. Surrealistiese tipe beeldgebruik is volop in sy werk.

In **Adam and Eve** beeld Preller 'n Dogon gekerfde beeld van 'n man en vrou uit, soos gesien van voor en agter. Dit was ongewoon vir Preller om getroue weergawes van ware voorwerpe in die stadium van sy loopbaan te maak, maar hier het hy hierdie figure aangeneem om in te staan vir die menslike protagoniste in 'n Joods-Christelike kulturele mite.

Hy was beïnvloed deur die Dogon beeldhouwerk, **Seated Couple**, wat gekerf was volgens die basiese konvensies van die Dogon-kultuur. Preller het die beeld in 'n tweedimensionele uitbeelding op skilderdoek getransformeer.

Die sittende paar is die fokuspunt van die komposisie, tog is hul identiteit verbloem. Hulle lyk na Dogon figure, maar geplaas in Preller se abstrakte landskap saam met elemente van ander Afrika artefakte, neem hulle 'n koninklike status aan. Daar is ook ooreenkomste met Egiptiese kuns met die mansfiguur wat donkerder as die vrouefiguur is.

Adam en Eva is baie presies geskilder in subtiele kleure. Die vorms is duidelik en die ruimte het 'n glansende kwaliteit. Om die rande is 'n dekoratiewe patroon geplaas. Beide Afrika en Renaissance invloede is sigbaar.

Daar is geen skaduwees of aanduiding van 'n ligbron nie. Die hoofelemente, met die uitsondering van die simboliese 'Boom van die Lewe', is omring deur 'n skaduagtige silhoeëtte, 'n middel wat in vorige Preller skilderye ook voorgekom het.

FIGUUR 2c: Dogon-deur (reliëf) – Die dekoratiewe deur is uit hout gekerf. Die raam om die figure is met geometriese vorms ingekerf. Dit bestaan uit gestileerde figure wat opreik na die lug en wat kan aandui dat hulle die gode aanbid.

FIGUUR 2d: Deborah Bell, Greasing Palms – Salutations (Omkopery – Begroeting), etswerk, droënaaldets en chine colle, 1997.

Deborah Bell is 'n Suid-Afrikaanse kunstenaar wat beïnvloed is deur museum voorwerpe van antieke beskawings. Haar werk sluit veelvuldige verwysings na die verlede en huidige wêreld in.

Greasing Palms is 'n vertikale komposisie. Die sterk fokus val op twee groot hande, wat aandui dat twee persone hande skud – dit kan 'n groet wees of soos die titel aandui, dat hulle hande skud oor 'n omkopery wat albei partye gaan baat. Die ekspressiewe styl en gebruik van donker tone is in kontras met die strak wit wat oor die swart agtergrond as dekkleur aangebring is.

Die onheilspellende element is die AK47 in die middel van die formaat met die drie Dogon geïnspireerde figure aan die bopunt. Hierdie figure het hulle hande omhoog asof hulle oorgee. Bell het hierdie figure met 'n soortgelyke ekspressiewe gekerfde styl geteken as die in die deur gekerf.

Kleiner visuele beelde wat nie te duidelik sigbaar is nie, sluit in die wat naby die staande figure geplaas is. 'n Rowwe lyntekening van knielende, bedelende figure word by die voete van die Dogon figure gewys. Hulle lyk asof hulle uitgevee of verbloem word deur die wit oppervlakte.

Die beelde aan die linker- en regterkant van die staande Dogon figure wys 'n man op 'n fiets, 'n motor en mense onder 'n sambreel – sogenaamde alledaagse aktiwiteite.

DAAR MOET BEWYSSE VAN KRUISVERWYSINGS TUSSEN DIE KUNSWERKE IN DIE LEERDER SE ANTWOORD WEES. AS DIE LEERDER SLEGS EEN VOORBEELD BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT IS 5 UIT 8.

(8)

2.2 Leerders moet 'n opstel skryf oor enige **TWEE kunswerke** wat hulle bestudeer het wat sterk invloede van Afrika- en/of internasionale kuns toon.

Hulle moet die volgende oorweeg:

- Naam (Name) van kunstenaar(s) en titel(s) van werk(e)
- Afrika/Internasionale invloede
- Formele kunselemente
- Komposisie, styl en tegniek
- Onderwerp en boodskap oorgedra

(12)
[20]

AS DIE LEERDER SLEGS EEN VOORBEELD BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 7 UIT 12.

VRAAG 3: KUNS EN POLITIEK: WEERSTANDS- EN PROTESKUNS

3.1 Leerders moet bespreek hoe hierdie **TWEE werke** (FIGUUR 3a en 3b) die 'emosionele wanorde' uitbeeld deur na die volgende te verwys:

- Gebruik van spesifieke visuele beelde
- Kleur en tekstuur
- Komposisie en ruimte
- Atmosfeer van elke werk
- Moontlike boodskappe/interpretasies van elke werk

FIGUUR 3a: Willie Bester, *Forced Removal (Gedwonge Verhuising)*, gemengde media, datum onbekend.

Hierdie gemengde media reghoekige kunswerk beeld 'n Suid-Afrikaanse gemeenskap wat gestootskraap word. Die stootskraaper kan as 'n metafoer vir die ongeregtighede van gedwonge verhuising gesien word. Die mense word uitgebeeld met skok en afgryse oor die vernietiging. Komposisioneel is die kunswerk beskrywend van 'n dorpsgebied met 'n groen bergaansig in die agtergrond. Die gebou aan die regterkant is nog heel, terwyl die gebou links deur die stootskraaper afgebreek word. Bokant die stootskraaper is gewilde handelsname soos Pepsi en BP sigbaar. Daar is ook 'n indikasie van 'n supermark, 'Simla'. Daar is dowwe representasies van mense. Twee figure word getoon agter die stootskraaper en 'n enkele man met 'n blou broek word aan die linkerkant gesien. Die figure lyk asof hulle op die mure geskilder is. Die woorde 'made in England' is onder aan die regterkant van die kunswerk, maar is onderstebo. Ons weet dat die kunswerk 'n Suid-Afrikaanse gemeenskap verteenwoordig en nie 'n Engelse een nie. Die vraag is dan wat was gemaak in Engeland?

Die kunswerk het vertikale, diagonale en horisontale lyne wat in die geboue en dakke gesien kan word. Die enigste gekurfde lyn is te sien in die berg. Die gebruik van helder kleure kan beide in die gebou en stootskrapeer gesien word. Die stootskrapeer (fokuspunt) versmelt amper met die kleur in die geboue. Die oorheersende kleure is geel, blou en rooi. Geel is simbolies van geluk, maar nie in die toneel nie. Die geboue is 'n mengsel van beide reghoekige en vierkantige vorms. Daar is 'n vlak ruimte en die kyker voel asof hy/sy reg voor in die komposisie is met dien gevoel van gevaar. Chaoties en 'n gevoel van onsekerheid. Frustrasie en misnoeë met die regering soos hulle die huise skraap. Die werk plaas die aandag op die lot van gewone mense.

FIGUUR 3b: Eric Ndlovu, *Children Trapped (Kinders Vasgevang)*, olieverf op doek, 1985.

Hierdie olieverfskildery beeld kinders uit wat vlug van 'n vuur of ontploffing. Twee kinders, 'n baba en 'n vark/hond/bok word uitgebeeld soos hulle na die kyker in die pad hardloop. Die motors aan die linkerkant is verlate en beskadig. Die teken aan die gebou aan die linkerkant wys dit was eers 'n bank. Die telefoon en elektriese kables is ook beskadig. Daar is 'n enkele skoen wat in die pad lê en 'n 'no parking' teken het omgeval. Daar is aanduidings van 'n agtergelate mandjie en tasse, gebreekte glas, ou dromme, 'n enkele fiets en stukke papier (of dit kan geld wees).

'n Reghoekige komposisie. Diagonale lyne is oorheersend in hierdie komposisie. Die diagonale lyne skep 'n gevoel van ruimte en perspektief soos dit na agter gaan. Die diagonale lyne van die pad smelt saam en ontmoet by die fokuspunt – 'n wit banier wat oor die pad gestrek is voor die oranje/geel vlamme van die vuur. Die kleur in die res van die skildery bestaan uit aardse tone, gryse en witte. Die skildery is realisties en geen impasto (dik aangewende verf) is sigbaar nie.

Realistiese uitbeelding en verbeeldingryke kunswerk wat 'n nagmerriegevoel oordra. 'n Gevoel van dringendheid, chaos en vrees is oorheersend in die kunswerk.

(10)

AS DIE LEERDER SLEGS EEN VOORBEELD BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 6 UIT 10.

- 3.2 Leerders moet die werk van enige **TWEE kunstenaars** wat hul bestudeer het, wat besin oor situasies van onrus en spanning, bespreek.

Hul antwoord moet die volgende insluit:

- Name van die kunstenaars
- Titels van kunswerke
- Kwessies wat in die werk ondersoek word
- Styl van die werk
- Gebruik van formele kunselemente
- Betekenis en interpretasie

(10)
[20]

AS DIE LEERDER SLEGS EEN KUNSTENAAR BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 6 UIT 10.

VRAAG 4: KUNSVLYT ('CRAFT') EN TOEGEPASTE KUNS

4.1 Leerders moet 'n paragraaf skryf of hulle saamstem met of verskil van die stelling. Hulle moet verwys na FIGUUR 4a en enige ander pot wat in FIGUUR 4b, 4c en 4d afgebeeld is, waarin hul die volgende oorweeg:

- **Tradisioneel teenoor kontemporêr**

Die eerste pot is 'n tradisionele pot deur Nesta Nala vir tradisionele gebruike gemaak, terwyl die potte van Charmaine Haines, Grayson Perry en Ardmore meer kontemporêre, dekoratiewe potte vir estetiese doelstellings is.

- **Vorm**

Die tradisionele kleipot in FIGUUR 4a het 'n basiese ronde vorm met 'n nou opening soortgelyk aan die pot in FIGUUR 4b wat meer verleng en hoër is. Die pot van Ardmore, FIGUUR 4c, het 'n wyer opening; die potte in FIGUUR 4d en FIGUUR 4b het soortgelyke basiese klassieke/amforiese vorms.

- **Versiering**

FIGUUR 4a is versier met ingesnyde patrone of amasumpa (letterlik 'moesies') wat 'n antieke vorm van versiering is waar kleiknoppe geskep word deur hulle aan te plak of van binne te embosseer. Nesta het die area van die pot wat versier word gekies om dan amasumpa aan te heg met kleislip waarna die oppervlak glad gemaak is met 'n klippie. Versiering is aan die skouer van die pot aangebring.

FIGUUR 4b is versier met eenvoudige, gestileerde lyne en vorms van 'n menslike gesig. Sommige getekstureerde patrone is op die vorms aangebring. Gekleurde tinte en natuurlike oksiede is aangebring om die ekspressiewe kwaliteite te vergroot. Daar is ook kerfwerk en teksture aangebring wat 'n sterk gevoel van oppervlak versiering wys.

FIGUUR 4c: Die pot is hoogs dekoratief met herhalende patrone en vorms. Die gesig/portret van Bonnie Ntshalintshali, wat 'n buitengewone talentvolle pottebakker by Ardmore was en in 1999 gesterf het, is die fokuspunt. Sedertdien het haar storie baie ander kunstenaars geïnspireer.

FIGUUR 4d: Die pot is geskep deur die Britse kunstenaar, Grayson Perry – hy vermeng teks en figuratiewe illustrasies om sy persoonlike en eiesoortige boodskap oor te dra. Hierdie beelde is in verskillende lae en kleure aangewend.

- **Metodes en tegnieke**

FIGUUR 4a: Nala skep 'n gebruiksvoorwerp vir water en bier. Kontemporêre vlytkunstenaars in 4b, 4c en 4d is meer dekoratief en skulpturale dele is bygevoeg tot die houers. Nala se pot is met die hand gevorm en glad gemaak met 'n kalbas skerf of 'n ander gladde voorwerp. As die klei leer hard is, word dit met rivierklippe verglans.

FIGUUR 4b: Houers is gegooi op die wiel en verander deur skulpturale elemente en semireliëf by te voeg. Daar is ook kerfwerk en teksture aangebring.

FIGUUR 4c: Hierdie pot is 'n huldeblyk aan Bonnie Ntshalintshali wat by die Ardmooie kunssentrum gewerk het. Ardmooie keramiekwerke is gewoonlik die resultaat van gekombineerde pogings tussen verskeie pottebakkers. Sommige werke word met die hand opgebou en dan geskilder. Ander word weer word opgebou met versierings vanaf basiese vorms wat van die pottebakkers op die wiel gegooi het. Na die werk gevuur is ('bisque'), het die skilders potte gekies om te skilder. Die werke word later geglasuur en gevuur deur kunstenaars spesiaal vir die taak gekies. Daar is rooi VIGS strykkies en 'n portret van Bonnie op die pot.

FIGUUR 4d: Die oppervlak van die vaas is ryklik getekstureer met ontwerpe in die klei ingemerkt, gevolg deur ingewikkelde glasuur en fotoafdruktegnieke. Die vorms/beelde is gestileerd.

- **Reaksie**

Leerders moet hul eie persoonlike reaksie gee of hierdie potte as kunswerke beskou kan word of nie. Hulle moet geldige redes gee vir hul antwoorde.

LEERDERS MOET SLEGS TWEE VOORBEELDE BESPREEK.

(8)

4.2 Leerders moet die belangrikheid van die werk van enige TWEE Suid-Afrikaanse kunsvlytkunstenaars wie se werk hul bestudeer het, bespreek.

Hulle moet na die volgende verwys:

- Die name van die kunsvlytkunstenaars
- Die materiale en tegnieke wat gebruik is
- Die versiering en konstruksie wat gebruik is
- Enige ander relevante inligting wat verband hou met elk van die kunstenaars wat bespreek is

(12)
[20]

AS DIE LEERDER SLEGS EEN KUNSTENAAR BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 7 UIT 12.

VRAAG 5: KUNS EN MAG

- 5.1 Die visuele beelde van Mandela in FIGUUR 5a, 5b, 5c en 5d, roep sterk emosies by die kyker op.

Leerders moet 'n paragraaf skryf waarin hul die volgende bespreek:

- **Hul reaksie op die groter as lewensgroot tekening in FIGUUR 5a**

Die tekening is 'n super realistiese uitdrukking in houtskool en conté. Die portret het 'n koninklike of waardige gevoel soos Mandela se portret voor 'n pikswart agtergrond geplaas is. Die gebruik van chiaroscuro/gebruik van lig en donker en vlak ruimte laat die kyker toe om te fokus/ in te zoem op sy gelaatstrekke. Die kunstenaar het ook 'n deel van sy dekoratiewe hemp met abstrakte stervorms ingesluit.

- **Of die gedenkteken in FIGUUR 5b, 5c en 5d as 'n 'heiligdom' behandel moet word. Gee redes vir jou antwoord**

Die beeldhouwerk is ter nagedagtenis aan Mandela se lewe. Dit is nie 'n plek van aanbidding nie, aangesien hy slegs 'n ikoon en nie 'n god is nie. As jy deur die struktuur loop, dan skyn dit soos 'n uitbarsting van lig te wees, wat simbolies is van die politieke opstand van die baie mense en solidariteit. Die kunstenaar het gesê die beeldhouwerk wys die ironie van die apartheidsregering wat probeer het om die stryd teen apartheid te stop, maar dit het die teenoorgestelde effek gehad en die beweging saamgebind.

- **Interessante gebruik en plasing van die staalstawe om die beeld van Mandela se gesig te skep**

Die onkonvensionele beeldhouwerk bestaan uit 50 houtskoolkleurige staalkolomme. As die beeldhouwerk van voor genader word, dan is 'n portret van Mandela sigbaar. Dit het vertikale tralies wat sy gevangenskap verteenwoordig. Die tralies is nie in 'n enkele ry geplaas nie. As die kyker na die kant van die werk beweeg soos in FIGUUR 5b, is daar geen herkenbare beeld nie, maar slegs skuins vertikale en gepunte stawe. Hierdie staalstawe kan ook spiese simboliseer. Die gebruik van staal kan ook verteenwoordigend van Suid-Afrikaanse mynbou wees.

- **Belangrikheid/Betekenis van die terrein**

Die kunstenaar het gesê die beeldhouwerk wys die ironie van die apartheidsregering wat probeer het om die stryd teen apartheid te stop, maar dit het die teenoorgestelde effek gehad en die beweging saamgebind. Zuma het geslagte aangemoedig om die plek te besoek en geïnspireer te raak.

Die plek sal belangriker raak as Mandela sterf, want baie mense sal hulle respek by die plek aan hom wil betoon. Hierdie plek is die enigste tasbare beeld van mnr. Mandela aangesien die meerderheid van Suid-Afrikaners hom nog nie ontmoet het nie.

- **Wyse waarop die kyker met hierdie beeldhouwerk kan omgaan**

Die gedenkteken is 'n portret van Mandela van voor. As jy deur die struktuur loop, straal dit uit, soos 'n uitbarsting van lig, wat simbolies is van die politieke opstand van baie mense, en solidariteit.

As die kyker die beeldhouwerk van die kant nader, is die spiesagtige, gesplinterde stawe ver genoeg gespaseer om tussen dit te beweeg. Sommige van die stawe is nader aan andere wat 'n gevoel van kloustrofobie, insluiting en gevangenskap skep as deur en tussenin die stawe gestap word. Dieselfde gevoel was deur mnr. Mandela ervaar toe hy gevang en in die tronk geplaas is.

(10)

5.2 Leerders moet 'n kort opstel skryf oor **EEN** gedenkgebou, gedenkteken of -kunswerk wat hulle bestudeer het wat hulle voel verteenwoordigend is van 'n verdienstelike saak of individu.

Hulle opstel moet die volgende insluit:

- Naam van hul voorbeeld, asook dié van die argitek of kunstenaar wat dit ontwerp het
- Aan wie of wat hierdie voorbeeld opgedra is
- Tipes materiaal, tegnieke en versierings wat in die ontwerp gebruik is
- Belangrikheid van die ligging van die gebou/struktuur
- Doel/Funksie van hierdie voorbeeld
- Gebruik van enige dekoratiewe kenmerke op hierdie voorbeeld
- Hoe suksesvol hierdie voorbeeld die persoon/gebeurtenis vereer aan wie dit opgedra is
- Leerders se reaksie op hierdie voorbeeld. Hulle moet hul antwoord motiveer.

(10)
[20]

VRAAG 6: DIE ROL VAN DIE FORMELE EN INFORMELE KUNSSENTRUMS IN DIE OPLEIDING VAN KUNSTENAARS IN SUID-AFRIKA GEDURENDE APARTHEID/POST-APARTHEID

6.1 Leerders moet die inligting lees, die visuele bronne (FIGUUR 6a, 6b en 6c) bestudeer en die volgende bespreek:

- Moontlike redes waarom afdrukmaakery daardie tyd so gewild geraak het onder swart kunstenaars
- Gebruik van teks in beide werke
- Simbole en onderwerpe
- Styl
- Ruimte en perspektief
- Doelwit/Boodskap

- **Moontlike redes waarom afdrukmakery daardie tyd so gewild geraak het onder swart kunstenaars:**

- Dit is 'n meer grafiese kunsvorm – visueel effektief om narratiewe/verhale uit te druk.
- Meer as een afdruk kan gemaak word – massaproduksie.
- Dit is 'n goedkoper en gerieflike kunsvorm vir kunstenaars om gelyktydig na 'n groot gehoor uit te reik.
- Gedurende die periode het kunstenaars hul kreatiwiteit gefokus op sosio-politieke toestande in Suid-Afrika met die doel om die einde van apartheid te help bewerkstellig.

- **Gebruik van teks in beide werke:**

Die redes waarom Muafangejo teks in sy werk bekendgestel het:

- As 'n estetiese strategie.
- Om sy werk te kontekstualiseer.

Teks is in die plakkaat FIGUUR 6b gebruik om 'n boodskap oor te dra en 'n stelling te maak. Dieselfde lettergrootte in hoofletters is regdeur gebruik.

- **Styl:**

Beide FIGUUR 6a en FIGUUR 6b is in 'n plat gestileerde manier met vereenvoudigde vorms en fatsoene gedoen. Die letterwerk is ook plat en eenvoudig.

- **MEDU ART ENSEMBLE**

- 'n Groep kulturele werkers wat as bannelinge na Gaborone, Botswana in 1978 gevlug het, het die kulturele organisasie genoem Medu Art Ensemble gestig. In Gaborone het hulle die kulturele organisasie Medu Art Ensemble gestig (Medu is 'n Sepedi-woord wat wortels beteken). Medu het eenhede bestuur wat gespesialiseer het in musiek, teater, grafiese kunste en visuele kunste, fotografie en 'navorsing en produksie' (skryfkuns).
- Tydens die agt jaar van sy bestaan, het Medu van 15 tot 50 lede gehad. Die meeste was Suid-Afrikaanse bannelinge.

- **Onderwerpe:**

In **FIGUUR 6a** beeld Muafangejo 'n toneel uit waar mense saamdrom. Hulle is van die middel af op uitgebeeld, behalwe vir die priester heel links in die werk. Hy is geklee in 'n wit kleding wat meer uitstaan as die res van die skare. Die titel van die werk wys dat die byeenkoms 'n gebedsgeleentheid is. Die titel van die werk is geplaas om die ronde vorm in die middel van die skare. Drie grafiese uitbeeldings van kruise is sigbaar.

In **FIGUUR 6b** is 'n vrou die fokuspunt van die plakkaat. Her linker geboeide vuis word in die lig gehou. Die beeld is gedruk op wit wat die woorde beklemtoon. Die wit horisontale woorde is in die onderste deel van die komposisie geplaas. Die kleur van die vrou is subtiele variasies van groen wat geleidelik swart raak.

- **Ruimte en perspektief:**

FIGUUR 6a: Om 'n illusie van ruimte te skep, het Muafangejo sy figure laat oorvleuel. Die werk kom nog steeds plat en grafies voor. Intense kontras is geskep deur die mense in die skare af te wissel tussen donker en ligte tone of swart en wit. Daar is 'n wisselwerking tussen positiewe en negatiewe ruimtes.

FIGUUR 6b: Die figure van die vrou word oorvleuel deur die letterwerk.

Doelwit/boodskap:

FIGUUR 6a: Om sy lewensverhaal vas te vang en te dokumenteer.

FIGUUR 6b: Om inligting en 'n sosiopolitieke boodskap oor te dra. (8)

AS DIE LEERDER SLEGS EEN VOORBEELD BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 5 UIT 8.

6.2 Leerders moet, in opstelvorm, die betekenis van enige volwasse Suid-Afrikaanse kunssentrum wat hulle bestudeer het, bespreek.

Hulle moet na die volgende riglyne verwys:

- Befondsing en funksie van die kunssentrum
- Soorte kunswerke wat geskep is
- Die werk van EEN kunstenaar wat by hierdie sentrum gestudeer het
- Onderwerp, media en tegnieke wat deur die kunstenaar wat leerders gekies het, gebruik is

(12)
[20]

VIR MAKSIMUM PUNTE MOET DIE LEERDERS BEIDE DIE KUNSSENTRUM EN KUNSTENAAR BESPREEK. AS DIE LEERDER SLEGS EEN KUNSTENAAR BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 7 UIT 12.

VRAAG 7: MULTIMEDIA – ALTERNATIEWE KONTEMPORÊRE EN POPULÊRE KUNSVORME IN SUID-AFRIKA

7.1 Met verwysing na die stelling hierbo en die visuele bronne (FIGUUR 7a–7c), moet leerders die volgende in 'n opstel bespreek:

- **Hoe sou leerders 'n installasie definieer?**

'n **Installasie** is 'n kunswerk waar ruimte 'n integrale deel van die kunswerk is. Die kyker kan die kunswerk 'binnegaan' en 'n deel daarvan word. 'n Verskeidenheid van media kan gebruik word, beide tweedimensioneel/driedimensioneel en tradisioneel/kontemporêr bv. Digitale media, ensovoorts. Dit kan ook reuke, geluide, ensovoorts insluit.

Cai Guo-Qiang het **Head On (Kop Eerste)** uitgedink vir sy eerste solo-uitstalling by die Deutsche Guggenheim in Duitsland in 2005. Om **Head On (Kop Eerste)** te komplementeer, het Cai Guo-Qiang ook 'n reusebuskruittkening genaamd **Vortex (Draaikolk)** geskep, asook 'n video van 'n ontploffing getiteld **Illusie II**. Dit wys hoe 'n hele huis opgeblaas word met kleurvolle vuurwerke in die middel van Berlyn. Cai Guo-Qiang het verduidelik dat al drie stukke herlei na Berlyn, maar ook universeel van toepassing is op die menslike toestand. Sy kuns verduidelik die skoonheid van vernietiging, heroïsme en menslike blindheid – elemente wat universeel voorkom.

- **Wat, dink leerders, sal die effek van FIGUUR 7a op die kyker wees?**

Head On (Kop Eerste) is 'n installasie bestaande uit 99 lewensgrootte replikas van wolwe en 'n Plexiglas muur. Dit het Cai 'n halwe jaar geneem om die wolwe in sy tuisdorp, Quanzhou, China, te ontwikkel en te laat maak. 'n Plaaslike werkswinkel het die opdrag gekry om die wolwe te maak. Hulle bestaan in werklikheid uit geverfde skaapvelle en is opgestop met strooi. Hul realistiese gesigte is van plastiek gemaak met albasters om die lewendige oë te skep. Hulle ore lê terug, hulle bekke is oop met ontblote tande en tonge wat uithang soos hulle hardloop met groot doelgerigtheid om slegs te bots met die glasmuur en gevolglik op die grond te val. Die wolwe is na aan mekaar gepak om die illusie van 'n boog van beweging te skep soos wat party bokant die koppe van die kykers gehang is. Hierdie beeldskone boog van wolwe word gekontrasteer met die wat gebots het met die muur en met verdraaide en gebreekte liggame op die grond lê.

Leerders kan kommentaar lewer oor die lewensgetroue realisme van die wolwe, die grootte van die stuk, ensovoorts. Ook die oorweldigende gevoel van beweging en dat as 'n installasie die werk van alle kante bekyk kan word, selfs van onder sommige wolwe.

- **Daar is al opgemerk dat FIGUUR 7a beide tragies en beeldskoon is. Stem leerders saam met hierdie stelling? Hulle moet redes vir hulle antwoord gee.**

Daar is 'n diepsinnige skoonheid aan die boog van wolwe. Cai Guo-Qiang se intensie was om die energie en beweging van die vorentoe drukkende trop wolwe al hoe meer te versterk soos hulle die muur nader en die impak dus te vergroot en meer intens te maak. Dit verhoog die energie en skoonheid van die wolwe.

Dit raak 'n tragedie as die hardlopende en springende wolwe in die glasmuur vashardloop. Daar is 'n skoon boog van wolwe met uitgestrekte liggame. Hulle strek soos hulle die glasmuur nader. Dit word 'n jukstaplasing met die wanorde van die wolwe wat geval het. Die wolwe op die grond word uitgebeeld met verdraaide koppe en ledemate. Sommige is gebreek en in onnatuurlike posisies geplaas soos hulle uiteindelik opmekaar gestapel word. Daar is 'n skerp jukstaplasing tussen die stroom van hardlopende wolwe en die opgefrommelde, 'dooie' liggame van die ander wolwe op die vloer

- **Volgens Cai Guo-Qiang simboliseer FIGUUR 7a die menslike toestand. In die lig van hierdie stelling, interpreteer die boodskap van hierdie werk. Neem die trop wolwe en die glasmuur in ag.**

Head On (Kop Eerste) is 'n visuele uitbeelding van universele menslike tragedie om in totale blindheid vorentoe te druk. Dit het telkens tydens die geskiedenis voorgekom. Cai Guo-Qiang gebruik die wolwe om die menslike wêreld te simboliseer. 'n Alleen wolf is 'n simbool van moed en dapperheid, terwyl 'n trop wolwe eenheid simboliseer. Mense word maklik verblind deur kollektiewe aksies en ideologieë. Hulle volg die trop soos wolwe, om net 'kop eerste' te bots. Dit is 'n herhalende tema in die geskiedenis waar mense blindelings politieke sisteme en ideologieë ondersteun, sonder om die gevolge van hulle dade te oorweeg. Die mensdom word maklik verblind deur 'n tipe kollektiewe mentaliteit en aksie, en is bestem om hierdie fout tot 'n amper ongelooflike graad oor en oor te herhaal.

(Aangesien die werk in opdrag van 'n Duitse museum was, wou Cai Guo-Qiang met die baie kwessies rondom Berlyn werk. Dit het die hoofstad van die Duitse Ryk in 1871 geword. In 1933 het Adolf Hitler oorgeneem en was dit die einde van Duitse demokrasie. Die Berlynse Muur was in 1961 opgerig om Oos en Wes Berlyn vir meer as 'n kwart eeu te skei. Die wolwe in die stuk kan Hitler en sy soldate verteenwoordig. Hitler het homself 'Herr Wolf' genoem en na sy 'SS' manne as 'n trop wolwe verwys. Die glasmuur waarmee die wolwe bots, kan dan ook die Berlynse muur simboliseer.)

Die werk is sedertdien internasionaal uitgestal en die boodskap is 'n universele een. Cai Guo-Qiang verduidelik dat die plaatglas doelbewus gekies is as 'n deurskynende hindernis, moeilik om te sien en van te vlug.

- **Leerders moet sê hoe die kunswerk in FIGUUR 7c die resultaat van beide beplanning en toeval is.**

Die uitvindsel van buskruit word aan die Chinese gegee. Die gebruik van buskruit in vuurwerke is 'n deel van tradisionele Chinese kultuur en Cai Guo-Qiang het opgegroeï in 'n plek waar die ontploffings algemeen was. Hierdie antieke Chinese uitvindsel word deur hom gebruik om kontemporêre werke te maak wat herinner aan historiese Chinese ink tekening. Die buskruit kunswerk **Vortex (Draaikolk)**, is geskep in die atrium van die Deutsche Bank. Handgemaakte papier is op die grond uitgesprei, en die motiewe is gevorm deur 'n dosyn variëteite buskruit waarna stensils met die beelde van wolwe bo-op dit geplaas is. Dit word dan bedek met drukvormende kartonne en klippe. Verskeie grade buskruit is gebruik.

Die kunstenaar streek die smeltdraad aan en die tekening 'ontploff' in 'n paar sekondes deur 'n groot wit wolk te vorm. As die karton verwyder word, word die nuwe werk onthul as die resultaat van beide beplanning en toeval. Die tekening wys die gebrande en rokerige houtskoolbevleekte spore wat na die ontploffing agterbly. Die skep van die werke word gewoonlik in die publiek gedoen. Cai het sy Chinese erfenis en herinneringe in die buskruit tekening vasgevang. Hy sê hy het met buskruit begin werk om spontaniteit te bevorder en om die onderdrukkende, gekontroleerde kunstradisie en sosiale klimaat in China te konfronteer.

- **Die oorweldigende gevoel van beweging in beide FIGUUR 7a en FIGUUR 7c.**

Teen die lengte van die muur kry die wolwe momentum en styg hulle op in 'n trop om 'n boog van gesimuleerde beweging te vorm. Die wolwe is nou aanmekaar en skep die illusie van een lang, bewegende 'stroom' van wolwe. Die 'stroom' is gesuspendeer bokant die koppe van die kykers soos dit vorentoe beur om finaal kragtig met die Plexiglas muur bots aan die teenoorgestelde kant van die vertrek. In **Vortex (Draaikolk)** jag die wolwe mekaar in 'n sirkelagtige beweging.

- **Leerders se mening oor Cai Guo-Qiang se innoverende gebruik van materiale en tegnieke.**

Leerders moet hul eie gemotiveerde mening gee.

(10)

- 7.2 Multimediakuns steek die grense oor van wat normaalweg as 'kuns' beskou word.

Leerders moet ten minste TWEE multimediakunswerke wat hul bestudeer het krities analiseer, om te verduidelik hoe hulle die idee van kuns verbreed.

Hulle moet die volgende insluit:

- Name van kunstenaars en titels van kunswerke
- Beskrywing en analise van kunswerke
- Boodskappe en/of betekenis van kunswerke
- Maniere waarop hierdie kunswerke die kyker se idee van kuns verryk en verbreed

(10)
[20]

AS DIE LEERDER SLEGS EEN KUNSWERK BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 6 UIT 10.

VRAAG 8: KUNS EN DIE GEESTELIKE (SPIRITUELE) GEBIED – KWESSIES IN KUNS RAKENDE GELOOFSTELSELS EN DIE GEESTELIKE

8.1 Leerders moet 'n opstel oor FIGUUR 8a, 8b en 8c skryf deur die volgende te bespreek:

- **Die moontlike interpretasies van die gebruik van as in die beeldhouwerk van Huan Zhang (FIGUUR 8a–8c)**

Zhang Huan is 'n internasionaal bekende kontemporêre kunstenaar wat vir baie jare in New York gewoon het. Sedert sy terugkeer na China, het hy die Boeddhistiese geloof aangegryp. Zhang het die skoonheid van as 'ontdek' terwyl hy wierook by 'n Boeddhistiese tempel in Sjanghai gebrand het. Hy het as gebruik as medium vir 'n nuwe groep werke wat skilderye en beeldhouwerke insluit. Die as van brandende wierook is welriekend en die fisiese oorblyfsels van 'n intense geestelike optrede. Zhang laat die as weklíks kollekteer van ongeveer twintig tempels om Sjanghai. Die groot hoeveelhede wierook as word dan gesorteer in 'n laslappie palet van verskillende kleure, tone en grade: die fyner stof word ook gesif van die growwer stukke, die ligter tone geskei van die donkeres.

In sy beeldhouwerke word die as met water en gom gemeng om 'n vormbare, sementagtige stof te skep wat afgewerk word deur 'n ruimskootse sprinkeling met droë as. In hierdie tekstuele oppervlaktes lees Zhang Huan die persoonlike geskiedenis – die hoop, seëninge en herinneringe – van die miljoene Chinese vir wie dit 'n daaglikse ritueel is om wierook te brand.

In baie godsdienste word na as in verband met die dood en verassing verwys. Die Rooms Katolieke het 'n As Woensdag. By Christelike begrafnisse word daar gepraat van '*ashes to ashes, dust to dust*' – dit wat agterbly.

- **Die spasiëring/plasing van twee figure in verhouding met mekaar**

'As-Jesus' en 'As-Boeddha' is reg teenoor mekaar uitgestal. In 'n tipe godsdienstige uitdaging kyk hulle na mekaar, Jesus met sy uitgestrekte hande en Boeddha wat kruisbeen sit, die perfekte beliggaming van kalmte. Dit lyk asof hulle 'n gesprek met mekaar voer oor die oop ruimte tussen hulle.

- **Die houdings van die twee figure en die stemming wat hulle oordra**

Die Jesus-figuur bestaan uit 'n kop, arms en torso. Dit herinner aan die Jesus in Leonardo da Vinci se **Laaste Avondmaal**. Jesus is nederig, oop en alvergewend met sy kop na die kant gebuig in 'n koesterende en sorgsame manier. Boeddha lig sy hand op as om 'n seëning uit te spreek. Beide figure is groter as lewensgroot. Huan het die figure van twee van die mees prominentste godsdienstige figure in die wêreld geskep teen byna drie meter hoog. Daar is 'n godsdienstige en oordenkende stemming. Die as gee 'n besondere tekstuele afwerking aan die werke.

- **Jesus en Boeddha is twee van die mees herkenbare godsdienstige visuele beelde in die Weste en Ooste onderskeidelik. Watter idees/betekenis, dink jy, wil Zhang oordra deur die twee figure teenoor mekaar te plaas?**

Die werk vra vir godsdienstaanvaarding en verdraagsaamheid. In die werk word Oosterse en Westerse kulture saamgebring om die ooreenkomste en verskille tussen Oosterse en westerse godsdienste en kulture uit te lig. (6)

- 8.2 Leerders moet die werk van enige TWEE kunstenaars wat hulle bestudeer het waarin die kunstenaar(s) geestelikheid en/of godsdienstige kwessies gevisualiseer het, bespreek.

Hulle opstel moet die volgende insluit:

- Name van kunstenaars
- Titels van kunswerke
- Gebruik van formele kunselemente
- Styl en tegniek
- Kommunikasie van godsdienstige en/of geestelike bekommernisse deur die moontlike betekenis en interpretasies van hierdie werke te bespreek

(14)
[20]

AS DIE LEERDER SLEGS EEN KUNSTENAAR BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 9 UIT 14.

VRAAG 9: GESLAGSKWESSIES

9.1 Deur te verwys na TWEE van die visuele bronne in FIGUUR 9a, 9b en 9c, moet leerders die stelling bespreek.

Hul moet die volgende oorweeg:

- Gebruik van titel
- Komposisie
- Simboliek
- Styl

FIGUUR 9a: Diego Velázquez. *Venus at Her Mirror, (Venus by Haar Spieël), (Rokeby Venus)*, olieverf op doek, 1651.

Dit is die enigste oorblywende voorbeeld van 'n vroulike naakfiguur deur Velázquez. Die onderwerp was ongewoon in Spanje omdat die Kerk dit nie goedgekeur het nie. Venus, godin van Liefde, was die beeldskoonste van al die godinne en was beskou as die personifikasie van vroulike skoonheid. In die skildery word Venus uitgebeeld saam met haar seun, Cupido wat 'n spieël na haar opbou, om na haarself en die toeskouer te kyk. *Die Rokeby Venus* was vir die eerste keer opgeteken in Junie 1651 in die versameling van die Marqués del Carpio, seun van die eerste minister van Spanje,

Velázquez se Venus word uitgebeeld in 'n sensuele, erotiese houding, en tog blyk sy onskuldig en so volkome deel van die geheelbeeld dat sy nie aangeraak kan word nie. Venus is in die voorgrond geplaas op grysblou en wit draperings. Cupido word gesien sonder sy pyl en boog. Hy is in die linkerkant van die skildery geplaas voor die rooi gordyn en hou die spieël in sy hande vas. Sy hande is vasgebind deur delikate pienk bande/beperkinge. Hy is bestem om niks te doen nie en is totaal verdiep in die kontemplasie/waarneming van die beeldskone godin.

Die spieëlbeeld, simbolies van ydelheid, daag die wette van optika uit – dit wys nie die ander kant van Venus nie, maar wys slegs 'n vae en verdopte refleksie van haar gelaatstrekke of persona. Die refleksie van die portret blyk 'n veel ouer vrou te wees. Die onderliggende betekenis van die prent is nie bedoel om 'n spesifieke vroulike naakfiguur, of selfs 'n portrat van Venus te wees nie, maar 'n uitbeelding van selfbehepte skoonheid. Die godin van liefde kom voor as 'n mitiese wese sonder 'n doel of funksie. Sy benodig geen toneel van aksie nie, maar is die uitdrukking van skoonheid op sigself. Velázquez het sy olieverf in verskillende lae aangewend. Sy styl is realisties, maar het van naby 'n ekspressiewe kwaliteit.

FIGUUR 9b: Marlene Dumas, *Snow White With Broken Arm (Sneeuwitjie Met Gebreekte Arm)*, olieverf op doek, 1986.

Sneeuwitjie Met Gebreekte Arm is 'n skewe weergawe van die feëverhaal. Die visuele beeld kan die kyker skok aangesien 'sneeuwitjie' nakend in 'n oop doodskis lê. Die 'doodskis' lyk meer soos 'n dissekteertafel. Die formaat is reghoekig en in drie dele verdeel.

Die leunende vroulike liggaam neem die grootste deel van die prentuimte in beslag en dit word verlig deur die sterk gebruik van chiaroscuro, wat dit 'n driedimensionele gevoel gee. Die boonste gedeelte wys 'n ry met sewe verwronge gesigte. Dit is duidelik die sewe dwergies. In die laer gedeelte van die skildery klou die 'gebreekte arm' aan 'n kamers, wat 'n stroom foto's voortbring. Hulle blyk 'n verwysing na haar aanhoudende pyn te wees. Die gebruik van verf is meesterlik met subtiele marmeragtige blouerië pienk tone, wat dramaties met die Payne's grys kontrasteer. Die werk is 'n diepsinnige kommentaar oor 'n siek samelewing.

FIGUUR 9c: Kehinde Wiley, *Sleep (Slaap)*, olieverf op doek, 2008.

Kehinde Wiley vermeng die modern met die klassieke in 'n rewolusionêre en werklik beeldskone manier. Hy skilder ingewikkelde werke van eietydse Afro-Amerikaners in heroïese posisies geïnspireerd deur historiese tegnieke. Sy oorgrootte skilderye is Rokoko beïnvloed en sy gebruik van perspektief is uniek. Die onderwerpe van Wiley se kuns is meestal jeugdige uit Harlem, New York wat tot grootsheid verhef word in tegnieke wat gebruik is om Napoleon, pouse en konings te verewig.

Wiley se skilderye verdof dikwels die grense tussen tradisionele en kontemporêre maniere van representasie. Sy werke word realisties uitgevoer, terwyl hy verwysings na spesifieke Ou Meesterwerke maak. Wiley skep 'n vermenging van periodes en style, wisselend van Franse Rokoko, Islamitiese argitektuur en Wes-Afrika tekstielontwerp tot hip hop. Wiley se groter as lewensgrootte figure word op heroïese wyses uitgebeeld wat mag en geestelike ontwaking suggereer. Sy uitbeelding van manlikheid word gefiltreer deur hierdie houdings van mag en geestelikheid.

Die kunstenaar beskryf sy benadering as 'n 'ondersoek na die idee van 'n meester skilder, beide krities en verwarrend'. Wiley se figuratiewe skilderye 'haal historiese bronne aan en plaas jong swart mans in daardie veld van mag.' Op hierdie manier, verbind Wiley se skilderye geskiedenis en styl in 'n unieke kontemporêre manier.

Hierdie reghoekige werk is 'n geïdealiseerde halfnaakte man geskilder op 'n groter as lewensgrootte doek en is 'n 11 voet hoog en 25 voet lank. Dit is in 'n superrealistiese tegniek geskilder met ingewerkte kwashale en duidelike gebruik van chiaroscuro in die liggaam. Die verleidelike bruin figuur is in die middelgrond geplaas. Die liggaam lê stil op wit lakens met sagte geel blomme en tikkies blou in die agtergrond en onder sy hand en voete. Sy liggaam is van voor uitgebeeld, anders as FIGUUR 9a. Sy totale liggaam lyk asof dit dryf en sy voete rus op bruin boek of voetstuk. Die figuur is in 'n diagonale lyn geskilder wat gewoonlik 'n wanbalans voorstel. Sy elegante gesig word gesien as wanhopig/ellendig/hopeloos, maar onskuldig verleidelik en verborge. Die houding van die slapende gespierde man is geleen uit 18de eeuse skilderye. Die kunswerk maak 'n stelling oor identiteit, en alhoewel Wiley uitsluitlik mans skilder, kom hulle vroulik voor. Sy figure kom meer heilig en heldhaftig voor as die 'gevaarlike en hiperseksuele' stereotipes so volop in ons populêre kultuur.

**AS DIE LEERDER SLEGS EEN VOORBEELD BESPREEK IS DIE (8)
MAKSIMUM PUNT 5 UIT 8.**

- 9.2 Leerders moet 'n opstel skryf waarin hulle die kunswerke van enige TWEE kunstenaars wat geslagskwessies as 'n tema gebruik het, bespreek.

(12)
[20]

AS DIE LEERDER SLEGS EEN KUNSWERKE BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 7 UIT 12.

VRAAG 10: KONTEMPORÊRE SUID-AFRIKAANSE (NASIONALE) EN INTERNASIONALE ARGITEKTUUR

- 10.1 Leerders moet die visuele beelde in FIGUUR 10a en 10b gebruik en die volgende bespreek:

- Voordele van hierdie soort argitektoniese ontwerp
- Argitektoniese invloede en kenmerke
- Volhoubaarheid

Weens die toename in die bevolking en gebrek aan grond vir behuising het dit nodig geraak om huise te skep wat kan dryf. Hierdie huise word gebou op meerfronte, rivierbanke en areas onder seevlak. Hierdie huise sal styg en daal met die getye. Die huise is 'n groot risiko tydens orkane of vloede.

Gedurende 'n vloedsituasie is die totale gebou ontwerp om in sy kaai op te styg [hol betonfondasie] en te dryf. Hierdie fondasie funksioneer soos die romp van 'n skip/boot. Die tuin sal baie laer as die huis wees wat die inwoners sou toelaat om hul tuin te geniet en die huis sal slegs opstyg in sy kaai om vloede te vermy waar nodig. Hierdie tipe van gebou sal aan huiseienaars beskerming bied teen aardverwarming waar meer en meer land onder seevlak gaan val.

Die huis rus op vaste fondamente op die grond. Gedurende 'n vloedsituasie is die hele gebou ontwerp om in sy kaai op te styg en te dryf. Dit is moontlik weens 'n nat kaai/ruimte. As oorstromings plaasvind, vul die kaai met water en lig sodoende die huis. Om te verhoed dat die huis wegdryf is daar vier permanente vertikale pale/suile naby die symure gerangskik.

Die verhoogde gebou sal hoog genoeg geplaas wees om 'n uiterste vloed te vermy. Groot vensters word gebruik om die panoramiese uitsig van die waterfront te verhoog. Die rivierkant tuin is beide mooi en funksioneel. Wind- en golfenergie word gebruik om die huis te verhit en seewater te filter om te drink. Die huise soos die wat ontwikkel word, help kopers om weg te bly van die risiko dat hulle huise in die grond sal insink.

Gedurende 'n uiterste storm sal die verhoogde gebou amper 'n verdieping van die tuin af wees. Die tuin tree as 'n natuurlike waarskuwingssisteem op, met terrasse op verskillende vlakke. Wanneer daar vloede is, sal die terrasse een vir een oorstroom en die inwoners genoeg waarskuwing gee om die situasie te assesser en te ontruim indien nodig.

Die huis sal hoogs geïsoleerd wees en energiebesparende toestelle gebruik, met groot vensters, spitsdakke en 'n skoorsteen wat die ongelyke daklyn sal komplementeer.

Die gebou toon 'n duidelike invloed van modern argitektuur bv. Le Corbusier, maar met 'n kontemporêre kinkel. Die staal pilotis en strookvensters herinner aan Villa Savoye. Die gebrek aan versiering is ook 'n invloed van die Internasionale styl. (6)

10.2 Leerders moet 'n opstel skryf waarin hul enige **TWEE voorbeelde** van kontemporêre argitektuur wat hul bestudeer het en wat van innoverende idees gebruik, bespreek.

Die volgende moet in hulle opstel ingesluit word:

- Name van geboue en argitekte
- Funksie en ligging
- Styl en gebruik van materiale en bouegnieke
- Sosio-ekonomiese en omgewingskwessies
- Geldige redes waarom jy hierdie geboue inspirerend vind

(14)
[20]

AS DIE LEERDER SLEGS EEN VOORBEELD BESPREEK IS DIE MAKSIMUM PUNT 8 UIT 14.

TOTAAL: 100